

Innsent:

Um nýggju pensiónslógina

Tíðindaskriv frá Almanna-stovuni:

Tann 1. januar ár 2000 kemur nýggj pensiónslóg í gildi í Føroyum. Hetta varð samtykt í lögtinginum tann 10. mai 1999 við lóg nr. 48 um almennapensiónir o.a. Niðanfyrir verður greitt frá, hvussu pensiónirnar í høvuðsheitinum koma at síggja út og hovuðsbroytingunum í mun til galdandi lóg.

Vit hava í dag eina fólkapensiónslóg, eina avlámispensiónslóg, eitt kapitull í forsorgarlógini um einkjupensión, umframt eina lóg um uppskoytisveiting til einkjur. Henda seinast nevnda lóg er føroysk (løgtingslóg), meðan tær fyrst nevndu eru danskar (fólkatingslógir). Tann nýggja føroyska pensiónslóg kemur í staðin fyri nevndu lógir.

Upphæddir

Ókkurt vantar enn, áðrenn lóggávan á pensiónsøknum er fullfíggað. Reglur um ásetan og javning av pensiónunum o.ø. og um gjald fyri uppihald á almennum stovni o.l. eru á veg. Vit kenna sostatt enn ikki tey víðurskipti, sum helst eru mest áhugaverd og týðningarmikil fyri hin einstaka pensiónistin, nevniliga krónuupphæddirnar fyri sjálva pensiónina og fyri hvussu høg ársinntøkan kann verða, áðrenn viðbóttin hjá fólkapensiónistum og pensiónin sum heild hjá fyrtiljupensiónistum byrjar at minka.

Pensiónslógini

Í nýggju lógini eru 4 pensiónslógir:

- fólkapensión
- hægsta fyrtiljupensión
- miðal fyrtiljupensión, og
- lægsta fyrtiljupensión.

Fólkapensiónin

Fólkapensiónin verður ikki so nógv broytt. Tó so, at ongín fær fólkapensión fyrr enn hann ella hon hava fyllt 67 ár. Eftir galdandi lóg hava kvinnur, ið eru 62 ár, rætt til fólkapensión, um tær eru giftar við einum pensiónisti ella eru einsamallar (einkjur, ógiftar).

Somuleiðis kunnu fólk við serligum tørv í dag fáa framskundaða fólkapensión frá 60 ára aldri, orsakað av heilsuligum trupulleikum, vantandi arbeiðsmøguleikum ella øðrum serligum umstøðum, sum gera, at mett verður, at tey varandi hava brúk fyri hjálpi til uppihalds. Hesin móguleiki verður framvegis til staðar í nýggju pensiónslógini, tí lægsta fyrtiljupensión kann jústast frá 50 ára aldri, tá umstøðurnar varandi eru serliga truplar av omanfyrir nevndu orsokum.

Fólkapensiónin verður útgaldin við eini grundupp-

savnsmynd

hædd og eini viðbót. Grunduppheiddina koma allir fólkapensiónistar fáa uttan mun til, hvørja aðra inntøku teir hava umframt pensiónina. Viðbóttin minkar - eins og pensiónarviðbóttin í dag - liðandi, tá ársinntøkan hjá báðum hjúnafeløgnum tilsamans fer uppum ávíst mark.

Tær smáu viðbøturnar, t.e. aldursviðbót (til pensiónist, ið hevur fyllt 80 ár) og hjúnabandsviðbót (til pensiónist, ið er giftur við einum ikki-pensiónisti), fella burtur í nýggju lógini. Áður (í 1992) varð sonnevnda biðiviðbóttin tikin burtur, men varðveitt fyri pensiónistar, ið tá fingu hana. Tey, sum í dag fáa aldurs- ella biðiviðbót, koma at varðveita hesar frammyvir við somu upphædd sum í dag.

Fyrtiljupensiónirnar

Treytirnar fyri at fáa fyrtiljupensión eru tær somu sum fyri at fáa avlámispensión, einkjupensión og framskundaða fólkapensión í galdandi lógum. Tó er aldursmarkið fyri móguleikanum at fáa jústtað fyrtiljupensión orsakað av "sosíal-" umstøðum (framskundað fólkapensión í galdandi lóg), lækkað niður í 50 ár mótvægis 60 ár í dag. Aldursmarkið fyri yvirhøvur at fáa pensión jústtað er sett upp frá 15 til 18 ár. Harumframt eru tað ikki bara kvinnur, men eisini menn, sum koma í einkjupensión, ið kunnu søkja pensión eftir nýggju lógini.

Tey, sum í dag fáa framskundaða fólkapensión, fólkapensión til kvinnur millum 62 og 67 ár ella

einkjupensión til kvinnur, ið ikki hava børn undir 18 ár, koma at verða flutt yvir í lægstu fyrtiljupensión. Einkjupensiónistar, ið hava børn undir 18 ár, koma at fáa miðal fyrtiljupensión.

Felags fyri allar fyrtiljupensiónistar er grunduppheiddin. Hon er í upphædd hin sama sum hjá fólkapensiónistum. Eins og áður minkar grunduppheiddin hjá fyrtiljupensiónistum, tá ársinntøkan fer uppum ávíst mark.

Fyrtiljupensiónistar koma frammyvir at fáa eina viðbót. Men stóðin av viðbóttini er treytað av, um talan er um hægstu, miðala ella lægstu fyrtiljupensión, har viðbóttin til lægstu pensión er størst og lægstu minst.

Av tí at lógin um ásetan og javning av pensiónsupphæddunum enn ikki er samtykt, verða upphæddirnar, sum tær eru í lógini, nýttar í talvunum niðanfyrir. Sum kunnugt eru atlanir um at hækka allar viðbøtur.

Í staðin fyri at fáa pensiónarviðbót, avlámisviðbót og óarbeiðsförissviðbót koma tey, sum í dag fáa hægstu avlámispensión - frammyvir hægstu fyrtiljupensión - at fáa eina viðbót, sum verður stóðin av hesum trimum viðbøtunum tilsamans.

Stakur pensiónistur

Miðal avlámispensiónistar og einkjupensiónistar við børnum undir 18 ár koma at fáa eina viðbót, sum verður pensiónarviðbót + avlámisviðbót tilsamans.

Stakur pensiónistur

Í staðin fyri at fáa _ grund-

upphædd og _ avlámisviðbót, koma tey, sum fáa lægstu avlámispensión í dag, at fáa fulla grunduppheidd og viðbót. T.v.s. ein hækking í krónum hjá teimum, sum í dag fáa lægstu avlámispensión við fullari upphædd (tey, ið líta ella onga inntøku hava við síðuna av pensiónini).

Stakur pensiónistur

Avgerandi munurin millum avlámispensiónina og nýggju fyrtiljupensiónina er, at øll pensiónsupphæddin kemur at verða treytað av, hvørja inntøku, pensiónisturin hevur við síðuna av pensiónini. Í dag verður óarbeiðsföriss- og avlámisviðbót útgaldin uttan mun til inntøku, meðan grunduppheidd og pensiónarviðbót minka, tá ársinntøkan fer uppum ávíst mark. Hetta mark kenna vit ikki fyrr enn lóg um ásetan og javnan av veitingum er samtykt.

Avlámisveiting

Avlámisveitingin fellur burtur í nýggju lógini. Henda veiting kann í dag tillutast persónum, sum læknaliga sæð, eru avlámni í eins stóran mun og tey, ið fáa hægstu ella miðal avlámispensión. Tey hava tó ikki kunnað fingið pensión, tí tey eru fyrri at forvinna so mikið stóra inntøku sjálvi, at tey ikki kunnu fáa pensión. Upprunaliga var henda upphædd tann sama sum avlámisviðbóttin í pensiónini og endamálið við henni var hitt sama, nevniliga kompensasjon fyri meirtréiðslur, sum stóðust av avlámningum. Útreiðslur, sum í dag fyri ein stóran

part verða endurgoldnar t.d. við heilivágsstudding, hjálpartólum o.t. Fólk, ið fáa avlámisveiting, kunnu umhuga pensión av nýggjum. Hetta um ikki inntøkan er so mikið høg, at onki kemur til útgjaldingar álíkavæl.

Upphæddir til stök og hjún

Í galdandi lóg er tað soleiðis, at ein stakur pensiónistur er ein pensiónistur, ið er giftur við einum ikki-pensiónisti, fáa hægri upphædd enn tveir samgiftir pensiónistar. Í nýggju lógini verður einans skilt millum gift og stök (ógift). Sostatt fáa allir giftir pensiónistar somu upphædd í nýggju lógini. Fyri pensiónistar, ið eru giftir við ikki-pensiónistum, kemur grunduppheiddin sostatt at lækka. Hjá teimum, ið eisini koma at fáa viðbót, t.v.s. teimum, ið ikki hava inntøku við síðuna av av týðningi, kann henda lækking móguliga koma at verða útgjavn av teim hækkingum, atlanin er at gera í viðbøtunum yvirhøvur.

Umsókn um pensión

Eftir galdandi lóg skulu fólk lata inn umsókn um bý- ella bygdaráð til Vanlukku-tryggingarráðið og Almannaastovuna. Frammyvir skulu allar umsóknir latast beinleiðis inn til Almannaastovuna. Umsóknarbløð fáast á Almannaastovuni.

Aðrar broytingar

Nýggja lógin ásetur meiri nágreiniliga enn galdandi lóg, hvør inntøkan er, sum skal liggja til grund fyri

móguligari minking av pensiónini. At tað er inntøkan árið fyri og at tað er skattskylduga inntøkan umframt rentuinntøka av innstandandi. Skattskylduga inntøkan árið frammanundan skal tó ikki nýtast við fyrstu pensiónsútrokningina, um inntøkan broyrist í samband við, at viðkomandi kemur at fáa pensión. Skattskylduga inntøkan skal heldur ikki nýtast sum grund fyri útrokningini av pensión, tá varandi broytingar henda við inntøkuni hjá einum, ið longu er pensiónistur.

Tær báðar lógirnar, sum enn vanta, koma at svara spurningunum um, hvussu stórar pensiónirnar verða í krónum, hvussu stóra inntøka tað ber til at fáa framfjá, áðrenn pensiónin byrjar at minka, á hvønn hátt (t.d. eftir pristinum), og hvussu ofta pensiónin verður javnað, hvat hendir við pensiónini, tá ein pensiónistur fær uppihald á røktarheimið, o.s.fr.

Vit fara at kunna um pensiónsupphæddir, útrokningar, gjald á stovni o.t., tá lógirnar, ið enn vanta, eru samtyktar.

¹ ikki treytað av inntøku eftir galdandi lóg, men inntøkutreytað í nýggju lógini

² ikki treytað av inntøku eftir galdandi lóg, men inntøkutreytað í nýggju lógini

³ atlandi hækka sambært nýggja lóg, men minkar við inntøku yvir ávíst mark